

BMSZKI

Budapesti Módszertani
Szociális Központ és Intézményei

Pályázati azonosító: 2025-1-HU01-KA121-ADU-000332586

Web: www.bmszki.hu/projektoldal

Facebook: www.facebook.com/bmszki

Erasmus+ szakmai beszámoló – Lisszabon

Bevezetés

2025 novemberében a BMSZKI képviseletében lehetőségünk nyílt részt venni a Lisszabonban megrendezett Housing First and Harm Reduction elnevezésű szakmai konferencián. A program három napig tartott: az első nap tereplátogatásokkal, a második és harmadik nap konferencia-előadásokkal és szekciómunkákkal telt.

A látogatás során lehetőségünk nyílt több, Lisszabonban működő szervezet munkájába betekinteni, valamint nemzetközi jó gyakorlatokat megismerni a Housing First és az ártalomcsökkentés területén.

Tereplátogatások – 1. nap

É UMA RUA – önállóság- és prevenciós program (CRESCER)

Az első szervezet, amelyet szerda délelőtt közösen meglátogattunk, a CRESCER szervezet által működtetett **É UMA RUA önállóság- és prevenciós program** volt. A program Lisszabon Madre Deus városrészében, egy szociális bérlakótelep egyik épületének földszinti szárnyában működik.

A szállás összesen 26 egyszemélyes lakrészt, valamint több közösségi helyiséget foglal magában. A lakóegységek felül nyitott, egyterű kialakításúak; az építészeti megoldás célja, hogy minden lakrész természetes fényt kapjon.

A kialakítás tudatos és átgondolt: a lakrészek tágasak, esztétikusak, nem ideiglenes vagy kompromisszumos megoldások. A szobákat külső folyosórendszer köti össze. A közösségi terek takarítása intézményi feladat, míg a saját lakrészek rendben tartása az ügyfelek felelőssége.

A szakmai program keretében – hasonlóan más lisszaboni intézményekhez – az ügyfelek számára heti egy szociális munkás és egy pszichológusi konzultáció kötelező.

A stáb részmunkaidőben pszichiáterrel is kiegészül, aki a felvételi folyamatban is részt vesz. A szakmai stáb magját a programvezető, egy szociális munkás és egy pszichológus alkotja; ők kizárólag esetmunkát és egyéni konzultációkat végeznek. Mellettük 7–8 szociális segítő dolgozik, akik az ügyeleti munkát látják el, **közülük négyen tapasztalati szakértők (peer workerek)**. Ez a modell az egész ellátórendszerben általánosnak mondható.

A stáb hetente egy teamülést tart (jellemzően személyes jelenléttel), valamint kéthetente szupervíziót vesz részt. A szolgáltatás ingyenes, ugyanakkor feltétele az előtakarékosság: az egyéni jövedelem 30%-át erre a célra kell félretenni. Két–három elmulasztott konzultáció után a team dönthet a jogviszony felfüggesztéséről.

A program időtartama alapvetően hat hónap, amely teamdöntés alapján további 1–2 hónappal meghosszabbítható. A bekerülők utcai háttérrel rendelkeznek, valamint lisszaboni lakcímmel – ez utóbbi állampolgárság nélkül is megszerezhető. A továbblépés jellemzően magasabb autonómiájú intézménybe vagy szobabérletbe történik; önálló lakásbérlet Lisszabonban a magas bérleti díjak miatt ritkább. Gyakorik a vidéki, olcsóbb lakhatási utak. Az utánkövetés elsősorban online kapcsolattartás formájában valósul meg.

Párhuzamos tereplátogatások – szerda délután

Utcai szociális munka Lisszabonban

Lisszabonban az utcai szociális munka két team keretében működik: egy nyugati és egy keleti városrészt lefedő csapattal. A munkavégzés hétfőtől péntekig, jellemzően a délutáni–esti órákban zajlik, amikor az utcai jelenlét és a kapcsolódás a leginkább lehetséges. A csapatok egyszerre végeznek kapcsolatfelvételt, ártalomcsökkentő intervenciókat és szükség esetén kríziskezelést. Az ellátott populáció főként aktív szerhasználókból áll. Bár jelen van a crack, a kokain, a heroin és az ópium használata is, a legnagyobb arányban továbbra is az alkoholhasználat dominál. Egy-egy team hozzávetőlegesen 40–50 ügyféllel áll rendszeres kapcsolatban. A munka fókuszában az ártalomcsökkentés áll, amelynek része a tűcsereprogram is. Használt eszközök leadása nélkül is biztosítanak steril eszközöket, ezzel a rejtőzködő

használókat is igyekeznek elérni. A programban a hangsúly a biztonságon és az elérhetőségen van, nem pedig a kontrollon.

Intézményi szinten havonta zajlanak egyeztetések a rendőri vezetéssel azon szervezetek között, amelyek az utcai szociális munkát végzik.

A politikai környezet változása tovább nehezíti a működést: az erősödő szélsőjobboldali diskurzus kedvezőtlen hatással van a marginalizált csoportok megítélésére és az ellátórendszer mozgásterére. A finanszírozás több forrásból tevődik össze: körülbelül 20%-ban az önkormányzat, 70%-ban az Egészségügyi Minisztérium addiktológiai osztálya, míg 10%-ban adományok és fundraising biztosítják a működést.

Az utcai munka elsősorban a belváros rosszabb hírű területeire koncentrálódik, ahol alacsonyabbak az ingatlanárak és magasabb a bevándorlók aránya. Komoly nehézséget jelent a szakemberek alacsony bérezése: egy utcán dolgozó nővér havi körülbelül 1100 eurót keres, miközben az átlagos lakbér eléri a 800 eurót.

A rendszer része egy alacsonyküszöbű metadonprogram is, amelyet mobil busz biztosít, valamint egy magasabb küszöbű, intézményi keretek között működő ellátási forma. A két rendszer rugalmasan egészíti ki egymást.

É UMA VIDA – menekültprogramok

Az É UMA VIDA program 2016 óta működik, irodája Lisszabon északnyugati részén, az Alcântara városrészben található. A szolgáltatás kifejezetten menekültekkel dolgozik, NGO keretek között, komplex támogatást nyújtva.

A stáb feladatmegosztása:

Munkaerő-piaci koordinátor: munkaközvetítés, foglalkoztatással kapcsolatos ügyintézés. A kísérés akár 18 hónapig is tarthat, amelyből jelenleg csak 12 hónapot finanszíroz az állam.

Pszichológus: trauma-fókuszú, célzott támogatás, partnerszervezetekkel szoros együttműködésben.

Mediátor (peer worker): kulturális közvetítés, helyi szokások elsajátításának segítése.

Jogász: tartózkodási engedélyekkel, állampolgársággal és idegenrendészeti ügyekkel kapcsolatos segítséget biztosít.

A program lakhatást közvetlenül nem biztosít, de aktívan segíti annak megszervezését: információt adnak, szerződéseket fordítanak, kapcsolatot teremtenek a bérbeadókkal. A működés alapvetően EU-s forrásokra épül.

A program filozófiájának kulcseleme az „**open door policy**”: minden hozzájuk fordulónak igyekeznek segítséget nyújtani. A helyi politikai környezetben erősödő migrációellenes retorika ellenére Lisszabon továbbra is viszonylag befogadó városnak számít, bár Portugália már nem olyan nyitott migrációs célország, mint korábban volt.

É UMA CASA – utcáról lakásba

A CRESCER által működtetett É UMA CASA Housing First program keretében egy, a város központjában található lakást látogattunk meg. A program egyik sajátossága, hogy az

ügyfeleket nem leszakadó külvárosi területeken, hanem frekventált, turisztikailag is vonzó környezetben helyezik el.

A részvétel egyetlen feltétele a folyamatos kapcsolattartás a szociális munkással (és szükség esetén pszichiáterrel vagy tapasztalati szakértővel). Amennyiben az ügyfél rendelkezik jövedelemmel, annak 30%-át lakhatásra kell fordítania; jövedelem hiányában a szolgáltatás teljesen térítésmentes.

Konferencia – 2–3. nap

A második nap reggelén plenáris nyitóelőadással kezdődött a konferencia, ahol többek között Mariana Carvalho és Stephen Gaetz előadásait hallgathattuk meg. Ezt követően párhuzamos szekciókban vettünk részt.

Housing as a Right – a Housing First szerepe

Az előadás ír, holland és kanadai szakértők tapasztalataira épült, hangsúlyozva a **lakhatás alapvető**

jogként való értelmezését.

Hollandiában 2006-ban indult az első Housing First program 21 lakással, mára több mint 1000 lakás áll rendelkezésre. Nemzeti hajléktalanügyi stratégiájuk célja, hogy 2030-ra megszűnjön a hajléktalanság, és a programba való bekerülésnek nincs előfeltétele.

Tapasztalati szakértők és női hajléktalanság

Az előadás négy megszólaló – köztük egy tapasztalati szakértő – szemszögéből vizsgálta a női hajléktalanság kérdését. Kiemelték a tapasztalati tudás növekvő szerepét, valamint a lakhatási válság és az ingatlanárak drasztikus emelkedésének hatásait. (Ahogy a lenti képen is látszik, az OECD országok között hazánk szerepelt a legrosszabbul).

Nemzetközi kitekintés a Housing First megközelítésre

Az előadás több ország – Skócia, Hollandia, Ausztria, Dánia, USA, Chile – példáján keresztül mutatta be a Housing First lehetőségeit és korlátait. Skóciában a program saját tulajdonú lakásokban működik, míg az Egyesült Államokban a kriminalizáló megközelítés dominanciája jelent komoly problémát. Pozitív példaként Barcelonát emelték ki, ahol a rövid távú lakáskiadás tiltása és a lakbérplafon 9%-os bérleti díjcsökkenést eredményezett.

Általános tendenciák, különbségek, hasonlóságok

Az általunk megismert lisszaboni, de a konferencián bemutatott nemzetközi gyakorlatoknak számos olyan általánosítható vonása van, amely a hazai hajléktalanellátásban is visszaköszön: láthatóan egyetemes nemzetközi trendekről és tendenciákról van szó. Alábbiakban ezeket az általános metszéspontokat, majd a nemzetközi gyakorlat *hazaitól különböző* közös részét vesszük sorra.

1. Politikai környezet

Sok beszámolóból kitűnt: a kontinensen, de világszerte is megfigyelhető egy jobboldali, populáris fordulat a mainstream politikában. Bár ennek nem a hajléktalanság kérdése van a homlokterében, de a migrációs politika, és a szerhasználattal kapcsolatos kérdések (amely nyugaton markánsabban a hátszaga a hajléktalanságnak) a politikai diskurzusban is megjelennek, és jellemzően populista felhangokkal, korlátozó intézkedésekkel reagálnak rá az egyes kormányzatok. Ennek következményeképp rengeteg program jogszabályi kerete szűkül: Portugáliában pl. a menekülteket érintő korábban másfél éves integrációs program ideje 12 hónapra csökkent, illetve nem csak a lisszaboni kollegáik, hanem kb. mindenki a jogszabályi környezet gyors, adminisztratív változásairól beszél, amelyek egészen vártalanul keretezik át

a szolgáltatásszervezés feladatait és annak a mozgásterét. **Judy Chang**, a „Perspectives on Good Practices in Inclusion” workshop lisszaboni előadója ezt a tendenciát a „demokrácia devalvációjaként” írta le.

2. Erősödő lakhatási krízis, ingatlanpiaci boom

Lisszabonban, de a kontinensen mindenhol és az USA-ban is nagymértékben és gyors tempóban emelkedtek meg az ingatlan-, illetve a bérleti árak. **Ali Bargu**, az OECD kutatója a „Repositioning Housing as a Human Right” előadáson ennek a folyamatnak a kezdődátumaként 2021-et jelölte meg. Az OECD országok közül a múlt évben pedig – nem meglepő módon – Magyarországon növekedett meg reálértéken (tehát még csak nem is az átlagos jövedelmek függvényében!) a legnagyobb mértékben a lakásonkénti négyzetméterár. Ez a tendencia új válaszokat sürget a szociális szakmai részéről, az aktivizmus, a szakpolitikai érdekképviselet egyre kontúrosabban kap helyet a szakmai diskurzusban. Ebben a kérdésben hallgattuk meg a New York-i illetőségű **Robert Robinsont** (ugyancsak a „Repositioning Housing as a Human Right” szekció keretein belül). Robert a Parsons New School University of NYC professzorra (aki korábban maga is megélte a hajléktalanságot) egyenesen egy új társadalmi szerződés igényéről beszélt. A „Take Back The Land” mozgalom aktivistájaként (akár a helyi anarchista közösséggel is összefogva) a befektetési céllal vásárolt, üresen álló lakások kérdését szeretné társadalmi vitára bocsájtani. Tudjuk, hogy immáron Budapesten is minden harmadik lakást befektetési céllal vásárolnak meg, New York Cityben (úgy is, mint a világ egyik legmagasabb lakhatási költségű városában) hasonló a helyzet, amellett, hogy míg M.o.-n a tulajdonosi lét a legjellemzőbb, NYC polgárainak mintegy fele magánbérletű, aki az országos bérleti díj sokszorosáért bérel lakást. A magántulajdon megkérdőjelezése – természetesen – nem egy járható út Rob felfogásában sem, de az az automatizmus, hogy a tulajdonhoz való jog minden körülmények között *felülírja* az emberi méltósághoz és a biztonságos lakhatáshoz való jogot, szerinte meghaladott. Amíg egész tömbökben üres újépítésű lakások vannak, melyekben automata rendszer kapcsolja fel és le a villanyt, a vizet és a fűtést, a házak előtt pedig kartonpapíron emberek alszanak, akkor nemcsak kézenfekvő, de egyenesen sürgető a viszonyok mielőbbi újratárgyalása.

3. Társadalmi tagság vs. szegmentált lakhatási/foglalkoztatási programok

Itt érkeztünk el a hazai gyakorlattól eltérő, de Lisszabonban illetve nyugaton általánosan jellemző vonásokra. Ezek közös jellemzője, hogy nem feltétlenül erőforrásbeli, hanem szemléleti különbséget, illetve eltérő szervezeti célokat rajzolnak ki a hazai szociálpolitikához és szociális munkához képest. Az alapvető különbség, hogy a megismert szereplők **nem** lakhatási, foglalkoztatási, menekült-, vagy drogprogramot, **hanem komplex integrációs pályát** kínálnak az ügyfeleknek. Nem a részterületek rajzolják ki az integrációt, hanem az integrációnak, a társadalmi tagság felépítésének vannak lakhatási, foglalkoztatási, jogi, egészségügyi és egyéb lábai. A legfontosabb különbség, hogy a szerveztek tudják, hogy a sikeres társadalmi integrációhoz először **teljes körben magának a szervezetnek kell biztosítania a társadalmi tagságot** – mert a.) más szereplő nem fogja, b.) azzal, hogy az ügyfél felvételt nyert a programba, alapesetben mindezt már **saját feladatnak és felelősségnek** tekintik.

Mindez hatalmas különbség a hazai szegmentált szolgáltatási logikához és szerepfelfogáshoz képest.

Mindennek sok példáját láttuk, de a legjobban talán a fogadószervezet, a lisszaboni CRESCER „From Vulnerability to Autonomy” programjában, és az azonos című előadásban ismerhettük meg ennek a filozófiáját és gyakorlatát. A „From Vulnerability to Autonomy” egy önkormányzati fenntartású program, melyben elsősorban utcai háttérű hajléktelen ügyfelek (közülük két érintettet, Fábio Serrat, Carlos Cunhat személyesen is megismerhettünk) komplex támogatását végzik, amely kiterjed a housing first lakhatás megszervezésére, felnőttképzésre, munkaerőpiaci integrációra, pszichés és szociális munkával történő egyéni segítségre és folyamatkísérésre. A mindössze 6 hónapos (!) programban a szervezet 93 munkaerőpiaci partnerrel dolgozik – ezek közül 52 piaci vállalat, 41 pedig szociális vállalkozás, melyeknek jó részét maga a CRESCER tartja fent. Fontos, hogy itt a szociális vállalkozás sem afféle fejlesztő-felkészítő, vagy rehabilitációs munkát jelent, hanem minden vonásában a reguláris munkaerőpiac része. A szervezet „This is a Restaurant” nevű éttermét pl. évek óta **beválasztják Lisszabon 10 legjobb étterme közé**. Az étterem látogatása, és így a hely sikere tehát nem valamilyen emberbarát gesztus, **hanem egy megkérdőjelezhetetlen piaci pozíció** eredménye. Aki ebben a környezetben munkavállalóként helyt áll, az méltán számíthat arra, hogy a vendéglátásban bárhol el tud helyezkedni a későbbiekben. A program sikere **60-70%-os**, ennyien tudnak a későbbiekben tartósan elhelyezkedni a nyílt munkaerőpiacon.

Láthatóan nem „konzerv” munkautakkal, hanem egy egyéni szükségletekre, készségekre és érdeklődésre alapuló építkezéssel dolgoznak. Módunk volt egy kisfilmet megnézni a program résztvevőjével; láthattunk gyári munkában, pizzafutárként, konyhai dolgozóként, éttermi dolgozóként, szállótakarítóként, kőművesként elhelyezkedő ügyfeleket.

A program „kézműves” minőségű – és valószínűleg ez a lépték a siker egyik kulcsa – egyszerre 15 emberrel dolgoznak, akik ugyanekkor sorstárs- és lakóközösséget is alkotnak. A személyesség alapminőség, a stáb aprólékosan figyel a közösségi éthosz fenntartására, a közös ünnepekre, a szomszédsággal való kapcsolat alakítására (open doors policy), a konfliktusmenedzselésre, azaz mind közönségesen a mikro-társadalmi integráció minden egyéni-, és közösségi mozzanatára. Az élet szervezése az egyéni szükségletekhez szabott; nem szólam, hanem gyakorlati alapelv az autonómia biztosítása és erősítése, illetéknéppen amikor az ügyfelek használják a beszámolóikban ezeket a jelzőket – a méltóság visszanyerését, a személyes autonómiájuk megélését – azt hiszem ugyancsak át- és megélt közléseknek érezhetjük a fentieket.

A program sikerének a kulcsa a készségek és az identitás újraépítésén túl a hosszú utógondozás és személyes kapcsolattartás, azaz, hogy a közösséghez való tartozás nem szakad meg a kilépéskor. Az a „mikro-társadalom”, amelynek így lett a tagja valaki a későbbiekben is megmarad egyéni hátországnak.

4. Egyes programkeretek és jellemzők

Lisszabonban a lakhatási szolgáltatásokban relatíve kislétszámú (30 fő alatti) szolgáltatásokat, az ügyfélszolgálati keretben dolgozó programokban pedig ugyancsak nagy felületen, és nagy időráfordítással való munkát láthattunk, alapesetben bármilyen program résztvevője számíthat arra, hogy a program egész ideje alatt hetente legalább egyszer, legalább egy

órában foglalkozik velünk valaki, és az esetke nagy részében nem az ügyfél megy a segítőhöz, hanem a segítő megy az ügyfélhez. A programok szabott időkerettel, jellemzően fél-, egy-, vagy másfélével gondozási idővel dolgoznak, a szolgáltatások átjárhatósága biztositott.

Egyik lakhatási szolgáltatásban sincs térítési díj, viszont általánosan a jövedelem 30%-ban előtakarékoskodni kell.

A stábok – nem függetlenül az aktuálisan gondozott az ügyfélkör relatíve kisebb számától – jellemzően kicsik, egységenként 3-5 kvalifikált szakemberrel dolgoznak. Az ügyfeleket való heti 1x1 óra egyéni gondozási idő általános. Minjden stábban van szociális munkás és pszichológus – a két munkakör súlya azonos, a fenti kollegákkal való heti ülés mindenhol a program felétele.

A programok nagyon nagy számban, megközelítőleg 40%-os reprezentációval dolgoznak tapasztalati szakértőkkel, azaz peer workerekkel; ami olyan korábban érintett, hajléktalan, bevándorló háttérű, szerhasználó munkatársat jelent, aki a felépülése / integrációja után professzionalizálódott az adott munkaterületen. Ez nemcsak Lisszabonban, de világszerte általános, ennek a hazai adaptációja a szenvedélybetegeket érintő segítőmunkát leszámítva még várat magára.

Összegzés – általános tendenciák

A megismert gyakorlatok alapján az alábbi általános tendenciák rajzolódnak ki:

- Politikai környezet – világszerte erősödő populista, korlátozó diskurzus, gyorsan változó jogszabályi környezetet eredményez.
- Lakhatási válság – drasztikusan növekvő ingatlan- és bérleti árak, amelyek új szakpolitikai válaszokat sürgetnek.
- Komplex integrációs megközelítés – nem szegmentált szolgáltatások, hanem a társadalmi tagság tudatos felépítése.
- Kis léptékű, intenzív programok – alacsony ügyfélszám, heti rendszeres személyes kapcsolattartás, erős utógondozás.
- A lisszaboni tapasztalatok egyértelműen azt mutatják, hogy a Housing First nem csupán lakhatási modell, hanem komplex társadalmi integrációs eszköz, amely hosszú távon is fenntartható megoldásokat kínál.

A beszámolót írták: Gombos Miklós, Rész Levente, Becker Zita, 2026.

A szakmai képzési eseményen való részvétel az Európai Unió támogatásával, a BMSZKI 2025. évi Erasmus+ programjának keretében valósulhatott meg. Az itt szereplő vélemények és állítások a szerző(k) álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek meg az Európai Unió vagy az Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA) hivatalos álláspontjával. Sem az Európai Unió, sem az EACEA nem vonható felelősségre.